

ПРОБЛЕМИ ТЛУМАЧЕННЯ ПОНЯТЬ «ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СУСПІЛЬСТВА» ТА «ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ДЕРЖАВИ»

Зроблено спробу розмежувати поняття «інтелектуальний потенціал суспільства» та «інтелектуальний потенціал держави», дати їм економічну оцінку.

***Ключові слова:** інтелектуальний потенціал суспільства, інтелектуальний потенціал держави, фундаментальні дослідження, прикладні дослідження, розробки.*

Постановка проблеми. Наприкінці ХХ ст. в епіцентрі економічної науки опинився інтелектуальний потенціал, що, без сумніву, є визначальним фактором економічного розвитку будь-якої держави. В умовах переходу до економіки знань зростає роль держави, пріоритетними напрямками (завданнями) якої є: визначення наукомістких галузей національної економіки та перспективних у глобальному форматі наукових досліджень; створення на основі технологічного передбачення базової цілеспрямованої системи підтримки проривних галузей економіки; формування цілісної та ефективної національної інноваційної системи; створення інститутів трансферу технологій тощо. Однією з найскладніших проблем сучасної економіки України є проблема ефективного використання та подальший розвиток інтелектуального потенціалу суспільства, оскільки економічний рівень України та її конкурентні позиції у світі абсолютно не відображають потенціал її населення. Складається парадоксальна ситуація, коли держава з майже найвищим рівнем освіченості громадян та достатньо високим рівнем винахідливості за індексами людського розвитку та конкурентоспроможності знаходиться в нижній частині світових рейтингів. Сьогодні перед керівництвом держави повинно постати наболіле, однак логічне запитання: як спрямувати інтелект окремої людини у правильно визначене державою русло; як узгодити особисті, суспільні та національні інтереси; яким чином забезпечити національній економіці перехід на вищі технологічні уклади тощо.

Стан дослідження. Проблема ефективного використання інтелектуального потенціалу висвітлена у наукових працях вітчизняних та закордонних науковців, зокрема О. Бутнік-Сіверського, О. Грیشної, В. Іноземцева, Л. Федулової, А. Чухна, І.Мойсеєнко, С. Вовканича, Л. Семів, Т. Бауліної, С. Злупка, М. Блауга, Л. Едвінсона, М. Мелоуна, А. Тофлера, Т. Стюарта та ін.

Мета статті – проаналізувати відмінності між поняттями «інтелектуальний потенціал суспільства» та «інтелектуальний потенціал держави», дати їм економічну оцінку.

Виклад основних положень. У сучасній науковій літературі поняття «інтелектуальний потенціал» трактується по-різному, зокрема: інтелектуальний потенціал – це духовно-освітнянський стан нації, що забезпечує здатність народу до виконання актуальних суспільно-економічних завдань, створення необхідних умов всебічного розвитку молодого покоління на базі найвищих духовних цінностей нації» [7]; інтелектуальний потенціал – це сукупність знань, умінь і творчих обдарувань індивідів, їхній освітньо-кваліфікаційний рівень, які дають

зможу засвоювати набуті та творити нові знання, тобто це здебільшого можливості, якими володіє особа [8]; інтелектуальний потенціал – це певні можливості економічного суб'єкта створювати, накопичувати та ефективно використовувати інтелектуальні ресурси з метою забезпечення високого рівня його розвитку та конкурентоспроможності [4].

На відміну від цього, тлумачення поняття «інтелектуальний потенціал держави» в наукових джерелах знаходимо надто рідко. Це, на нашу думку, пояснюється не до кінця правильним розумінням відмінностей між даними поняттями, а в окремих випадках їх ототожненням. Щоб знайти відповідь на дане питання необхідно з'ясувати зміст понять «суспільство» та «держава». Літературні джерела зазначають, що суспільство – це організована сукупність людей, об'єднаних характерними для них відносинами на певному етапі історичного розвитку, тоді як держава – це сукупність людей, території, на якій вони проживають, та суверенної у межах даної території влади, або організація політичної влади, головний інститут політичної системи суспільства, який спрямовує і організовує за допомогою правових норм спільну діяльність людей і соціальних груп, захищає права та інтереси громадян [3; 9].

Серед небагатьох визначень поняття «інтелектуальний потенціал держави» знаходимо такі: інтелектуальний потенціал країни¹ – це сукупність високопрофесійних кадрів у всіх сферах життєдіяльності суспільства, які здатні ефективно розв'язувати інноваційні проблеми й практично-повсякденні завдання за сучасними методиками і технологіями [6, с.35].; держава – це свідомо форма руху матерії, а отже, її розвиток зумовлений потенціалом цієї свідомості – інтелектуальним потенціалом держави [2].

Як зазначають провідні науковці НАН України, ефективне використання наукового (інтелектуального) потенціалу як провідного фактора економічного розвитку можливе за умови збалансованої взаємодії всіх його складових:

- фундаментальна наука, що забезпечує загальний рівень науки і освіти в країні, окреслює нові можливості і напрями науково-технологічного розвитку;
- прикладні дослідження, які збагачують це знання і прокладають дорогу до його практичного застосування;
- розробки, які остаточно трансформують наукове знання в технології і новітні товари із врахуванням сукупного попиту [5, с. 11].

Погоджуємося з думкою названих авторів, що держава повинна розробляти тематику нових напрямів фундаментальних досліджень, активно впливати на масштаби та інтенсивність таких досліджень, однак в жодному випадку не вдаватися до диктату. Прикладні дослідження та розробки мають підтримуватися державою та бізнесом на паритетних засадах. Суми бюджетних коштів, виділені на наукові дослідження і розробки в 2011 р. становили 3494,4 млн. грн., в т.ч. на фундаментальні дослідження було виділено 2063,8 млн. грн. (67,4%), на прикладні дослідження і розробки – 1169,8 млн. грн. (25,6%), державні цільові науково-технічні програми – 183,8 млн. грн. (4,7%), інші розробки – 77,0 млн. грн. (2,3%) [1, с.4]. Простежити обсяги виконаних наукових і науково-технічних робіт та їх питому вагу у ВВП можемо у табл. 1.

---

¹ Припускаємо, що в цьому контексті автори під поняттям «країни» розуміли «держави»

Таблиця 1

Обсяг виконаних наукових та науково-технічних робіт (ННТР), виконаних власними силами організацій (підприємств)*

Рік	Фундаментальні дослідження		Прикладні дослідження		Розробки		Науково-технічні послуги		Всього, у фактичних цінах	Питома вага обсягу виконаних ННТР у ВВП
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%		
2005	902,1	18,72	708,9	14,71	2406,9	49,95	800,7	16,62	4818,6	1,09
2006	1141,0	21,31	841,5	15,72	2741,6	51,20	630,5	11,77	5354,6	0,98
2007	1504,0	22,45	1132,6	16,90	3303,1	49,29	761,0	11,36	6700,7	0,93
2008	1927,4	22,57	1545,7	18,10	4088,2	47,88	977,7	11,45	8538,9	0,90
2009	1916,6	22,15	1412,0	16,32	4215,9	48,72	1109,2	12,82	8653,7	0,95
2010	2188,4	22,18	1617,1	16,39	5037,0	51,05	1024,6	10,38	9867,1	0,90
2011	2205,8	21,31	1866,7	18,04	4985,9	48,17	1291,5	12,48	10349,9	0,79

* Джерело: Держкомстат України <http://ukrstat.gov.ua/>

Як видно з таблиці, в Україні з кожним роком спостерігається зниження частки виконаних наукових і науково-технічних робіт у ВВП, що свідчить, на жаль, про незацікавленість держави у проривній стратегії побудови знаннєвої економіки. Найвищу питому вагу у загальному обсязі виконаних ННТР (майже половину) займають науково-технічні розробки, що базуються на знаннях, отриманих у результаті досліджень або практичного досвіду і спрямовані на створення нових товарів чи послуг, тоді як на одержання нових знань (висунення гіпотез, поява нових теорій, методів) спрямовується лише одна п'ята обсягу виконаних робіт (частка фундаментальних досліджень коливається в межах 22%). Що ж до оптимального співвідношення між видами ННТР, то закордонна практика підтверджує, що найраціональнішим є таке: 15% усіх коштів повинні спрямовуватися на фундаментальну науку, 25% – на прикладну і 60% – на розробки, хоча залежно від типу та цілей державної науково-технологічної політики ця пропорція може змінюватися [5, с.12].

Актуальною проблемою для України залишається виразна невідповідність між нагромадженим інтелектуальним потенціалом та його економічною ефективністю, що є, на наш погляд, результатом неналежної державної підтримки сектора високих технологій. Завдання, що стоїть перед нашою державою, – спрямувати потенційні можливості окремих індивідів, які творять інтелектуальний потенціал суспільства, у чітко сформульовані пріоритети з метою досягнення позитивного економічного ефекту.

Список використаних джерел

1. Аналітична довідка Реалізація пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки та отримані результати у 2011 році. – ДАПНІ України. – К, 2012. – 44 с.
2. Бутирська Т.О. Державне будівництво як відображення інтелектуального потенціалу країни [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2007-1-2/doc/1/03.pdf>
3. Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/>
4. Диба Л.М. Сутність понять інтелектуальний потенціал та інтелектуальний капітал як економічних категорій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/evu/2011_17_1/Dyba.pdf
5. Маліцький Б.А., Попович О.С., Соловійов В.П. та ін. Рациональне фінансування науки як передумова розбудови знаннєвого суспільства в Україні. – К.: «Фенікс», 2004. – 32 с.

6. Мороз О., Сасенко Ю. Час інтелекту: сукупний український розум. – Л.: Видавничий дім «Панорама», 2002. – 96 с.
7. Національна еліта та інтелектуальний потенціал України // Матер. міжнародної наук. конф. – Львів, 1996. – С. 88.
8. Прошак В. Концепція інтелектуального капіталу у сучасній економічній теорії / Прошак В. // Вісник Львівського ун-ту: серія економічна. – Львів: Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка. – 2003. – Вип. 32. – С. 598.
9. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К.: «Укр. енцикл.», 1998. – Д-Й. – 744 с.

Summary. *he different approaches were analyzed to treating categories of intellectual potential of society and intellectual potential of the state and to give them an economic evaluation.*

Key words: *intellectual potential of society, intellectual potential of the state, basic research, applied research, development*

УДК: 349.6

М.Є. Стадник, к.е.н., доцент Львівського державного університету внутрішніх справ

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВОДОКОРИСТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Розглянуто законодавчу базу охорони вод та регулювання водокористування в Україні і її відповідність міжнародним нормам.

Ключові слова. *Водні ресурси та їх охорона, водокористування, право, нормативні акти.*

Постановка проблеми. Вода – безцінний дар природи, без якого неможливе існування не тільки людства, але й усіх живих організмів на планеті Земля. Ще древні цивілізації, усвідомлюючи, що без води їх чекає загибель, оселялись поблизу її джерел. Сьогодні вода ще більше ввійшла в життя людини, адже жодна галузь економіки не може обійтись без неї.

Вода – це життя, неякісна вода – це загроза для усього живого. Тому ефективно, науково обґрунтоване використання води, її охорона від виснаження і забруднення, покращення її якості, запобігання та ліквідація шкоди, завданої нею, охорона прав споживачів у сфері водокористування потребують постійного контролю. Саме цьому повинне сприяти законодавство України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми екологічного права, до якого належить і право водокористування, свого часу привертала увагу багатьох науковців, серед яких: С.С. Алексєєв, В.І. Андрейцев, С.Б. Байсалов, Ц.В. Бичкова, Ю.О. Вовк, А.П. Гетьман, Б.В. Єрофєєв, О.С. Колбасов, С.І. Максимов, Н.Р. Малишева, М.І. Малишко, В.Л. Мунтян, С.П. Рабінович, Ю.С. Шемшученко, М.В. Шульга, О.М. Шуміло та ін.

Формулювання цілей статті. Не дивлячись на особливу актуальність права водокористування, як об'єкт окремої наукової проблеми, воно не вивчається. Тому метою даної статті стало дослідження правових засад регулювання водокористування в Україні та відповідність міжнародним нормам.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процес збереження, використання, охорони та відновлення водних ресурсів в Україні регулюється Конституцією Украї-